

Mácha, Houdek a ti druzí

Uplynulý rok byl na literární jubilea zvláště bohatý. Také nedávné máchovské výročí bylo spojeno s řadou připomenutí. Jedním z nich je i třináctá kniha básní **Lydie Romanské** (nar. 1943) nazvaná *Aniž tvůj že jsem* (Montanex, Ostrava 2010). Sbíрка přináší převážně lyriku ukotvenou do formálně strohých veršů. Její těžiště leží ve sféře intimní poezie. Láska (coby ústřední téma) je zde zachycena v různých úhlech pohledu a situacích, či jako rezonance nejniternějších stavů. Verše se vyznačují akcentovanou ženskou citlivostí a průzračností a básnířka v nich nejednou prokazuje schopnost zachytit intenzitu okamžiku. Nezůstává však u pouhé smyslové momentky, ale naopak se stále častěji dotýká bytostných otázek lidského života. Kompozičně je sbírka rozdělena do dvou částí, z nichž zejména tu druhou lze označit za nesporně zajímavou. Zde je každá báseň uvozena jedním Máchovým veršem, po němž následuje autorčin skrytý dialog s básníkem (v podobě následné reflexe) na vytyčené téma. Básnířka správně postřehla, že vztah básnířka subjektu k jeho literárním postavám spočívá zejména v soucítění, sdílení a spoluprožívání myšlenek, které rezonují jejich nitrem. Na principu myšlenkového sdílení je proto vybudována také tato sbírka. Romanské se podařilo propojit své verše s verši Máchovými ve významově sourodý celek signalizující životnost a aktuálnost Máchova odkazu. Spolu s otázkami ženské intimity se v básních stále více prosazuje také vědomí neúprosně plynoucího času. Sémantické spoje s Máchovou poezií tak nelze hledat jen u motivu lásky a touhy po životní plnosti, ale i v obavách z nicoty budoucího nebytí. Blížící se realitu „věčného nic“ signalizují motivy stárání, samoty či přímo smrti. Navzdory zmíněným přednostem této sbírky, k nimž náleží také schopnost přesné metafory a netradičních přirovnání, je nesouměřitelnost obou básnických světů markantní.

Také hudebník a textař Miroslav Wanek (nar. 1962) letos knižně vydal svou poému *Máj* (Dauphin, Praha 2010). Nicméně spojení jeho knihy (která vešla ve známost především díky stejnojmennému hudebně-recitačnímu projektu) s dílem Máchovým je velmi volné, je-li vůbec nějaké. Základem skladby je milostný příběh dvou mladých lidí, vyznačující se přívalem pocitů, úvah a zvýrazněnou senzitivitou (časté deminutivní tvary). Rezonance ozvěn niterných prožitků, dialogů, schopnost zachytit prchavý okamžik, pocit smyslového i niterného okouzlení, „věčnou

touhu“ mládí patří k základním znakům autorovy poetiky. Básník pracuje s úzkým okruhem motivů, spíše ústřední téma lásky variuje, nahlíží jej ze stále nových úhlů, perspektiv. V lyrických textech se objevují fragmenty příběhu. Básně se vyznačují vysokou jazykovou kulturou. Tak jako nelze Máchův *Máj* omezit na milostný příběh, bylo by zjednodušující učinit tak v případě Wankově. Jiné (vážnější) polohy však ke čtenáři pronikají spíše v náznacích. Básnické kvality tohoto intimního deníku by se tak daly redukovat na rytmickou propracovanost, schopnost evokace a hrst zajímavých přirovnání a metafor. Bohužel také jako celek působí kniha (postrádající hudební doprovod) nevýrazně a jaksí „do ztracena“ vyznívá i její konec.

Jméno Jiřího Weinbergera (nar. 1943) je v povědomí českého čtenáře spojeno především s básnickou tvorbou určenou dětem. Nicméně autorovy slovní hříčky a ironický verš s mnoha groteskními situacemi mají schopnost oslovit všechny věkové kategorie. Weinbergerovi je vlastní nonsensové vidění světa a s ním spojený osobitý humor. V jeho básních se zrcadlí řada inspirativních vlivů, zejména pak vliv poezie Edwarda Leara a Ogdena Nashe. Nonsensovou logikou je ovlivněna také autorova nejnovější sbírka nazvaná *Antianalfabeticum* (Baronet, Praha 2010), tentokrát zjevně určená dospělému čtenáři. Ačkoliv i v jejím případě je možno hovořit o autorově verbální ekvilibristice, o nápaditém využívání kalambúrů, aliterací a nekonvenčních rýmů, přesto sbírka působí jaksí křečovitě. Do veršů spolu s humorem proniká také melancholie, pocity deziluze a osamění, zhořklá ironie a černý humor.

Básník se pokouší o existenciálně hlubší ponor, nicméně uvíznutí na mělčině formy mu to neumožňuje. Forma, která poezii pro dětského či pubescentního čtenáře svědčí, básníka nyní výrazně limituje. Připomíná to tak trochu pokus zpívat operní árii a „popík“ stejným hlasem. Možná i proto balancování mezi dvěma básnickými světy tentokrát nedopadá pro Weinbergera zrovna nejlépe.

Nejméně zdařilým počinem z recenzovaných knih je sbírka **Miroslava Fišmeistera** (nar. 1976) — nesoucí ve svém názvu jméno světoznámého plavce — *Pieter van den Hoogenban aneb Uspávač Maorů* (vycházející jako samostatně neprodejná příloha časopisu *H_aluze*, č. 13, 2010). Začíná-li jedna z povídek Čestmíra Jeřábka slovy „schvacovala je hrůza“, musím se přiznat k obdobným pocitům, které mne provázely při čtení této knihy. Na vině ovšem není hrůznost jako taková, ba ani síla básnickovy výrazové expresivity, ale naprostá obrazná tříšť a až enigmatické kódování verše, které mnohdy hraničí s nesrozumitelností. Spolu s prvními verši se dostáváme do fantaskních (až fantasmagorických) ireálných světů. Představy se zde mísí se sny a vizemi, provází je výrazná barevnost, jakož i zvláštní jazyk ozvláštňovaný četnými neologismy. Básně se rozpadají do řady bizarních obrazů, přičemž zde často není nic, co by je scelovalo. Mnohdy obrazu není ani dáno, aby se stal představou, a už je zde obraz další. Nezřídka tak básník má nakročeno k surrealistickým horizontům: „Ze stojatých plamenů axolotlů / vyrůstá zvuk zámku skleněných dveří, / do minulosti i budoucnosti plný / kovově černých vycpanin, / kdosi nacvičují do bruslení trojitého jezuitu, / já jediný nemontérkový v těch ránech, / z papírového moře chytající biblické jméno, / vědoucí, že ač nůž jídelny může být tupý, / ostří se zjevují kdekoliv.“ Pokud ovšem autor takovéto verše (v nichž nacházíme také motivy existenciální, jako například smutek, bolest, samotu či úzkost) proloží ironickými sentencemi a aforismy typu: „Hippies zařazují dvojku zeleně“, je babylonské zmatení dokonáno. Zklamání z tohoto počinu je o to větší, že první autorovy sbírky byly spojeny s výrazně větším příslibem.

Sympatickým edičním počinem je vydání výboru z básnického díla dnes pozapomenutého autora **Vladimíra Houdka** (1869–1908). Knihu nesoucí název *Vy srdce v ohni mroucí* (dybbuk, Praha 2010) uspořádal a doslovem doprovodil Petr Fabian. Houdkovo dílo zůstalo fragmentem v podobě dvou sbírek, jež obsahovaly texty kvalitativně velmi různé. Navzdory přítomné dobové literární konvenci, rétoričnosti a ne právě šťastným pokusům o uchope- ní velkých náboženských a historických témat nalezneme

v autorově díle texty mimořádně působivé. A právě s nimi se můžeme setkat na stránkách tohoto výboru. Při pohledu na zde zastoupené básně je zřejmé, že hodnocení Arna Nováka, který Houdka označil za „pouhého senzualistu“, bylo nespravedlivé. Svým stylem je Houdek blízký dekadentnímu proudu *Moderní revue*. Mystické propojení světa živých a mrtvých připomíná Březinu, cynická distance pak Machara. Houdek si uvědomuje determinaci lidského osudu, v jeho poezii se mísí touha, vášeň a vzdor s pocity melancholie, skepse, bolesti či dokonce zmaru. „A zhnusení přijde. S nezvratnou jistotou / to zhnusení přijde. Nery, uštvané prázdnotou rozkoší, / zášť, odpor budou jen cítit. / Přepjaté struny / pod dotykem smyčce houslisty, do něma zpitého vínem, se naposled zachví neurvalým, barbarským akordem. / Pak struny s třeskotem puknou. — Smyčec odhosen v koutě.“ Výrazná melodičnost a jazyková působivost patří k hodnotám, které jako by nepodléhaly času. Setká-li se čtenář na svých toulkách literární periferii s touto poezií, zklamán nebude...

Miroslav Chocholatý je literární kritik a teoretik.